

<https://interscience.uz/>

ISSN 2181-1709 (P)

ISSN 2181-1717 (E)

SJIF: 3.805 (2021)

2023/11

**TA'LIM VA
INNOVATION
TADQIQOTLAR**

**ОБРАЗОВАНИЕ И
ИННОВАЦИОННЫЕ
ИССЛЕДОВАНИЯ**

**EDUCATION AND
INNOVATIVE
RESEARCH**

TA'LIM VA INNOVATSION TADQIQOTLAR
ОБРАЗОВАНИЕ И ИННОВАЦИОННЫЕ ИССЛЕДОВАНИЯ
EDUCATION AND INNOVATIVE RESEARCH

№11/2023
noyabr

Muassis:
Buxoro davlat universiteti
Fan va ta'lim MChJ

Bosh muharrir: Ma'murov
Bahodir Baxshullayevich

Jamoatchilik kengashi raisi:
Xamidov Obidjon Xafizovich,
Buxoro davlat universiteti
rektori

Mas'ul kotib: Akramova
Gulbahor Renatovna

Texnik muxarrir: Davronov
Ismoil Ergashevich

Tahririyat manzili:
Buxoro shahar,
Q.Murtazoyev ko'chasi, 16-uy

E-mail:
eirjurnal2020@gmail.com

Jurnalning elektron sayti:
www.interscience.uz

Jurnal OAK Rayosatining
2021 yil 30 sentyabrdagi
306/6-son Qarori bilan
PEDAGOGIKA,
PSIXOLOGIYA,
FILOLOGIYA, TARIX
FANLARI bo'yicha falsafa
doktori (PhD) va fan doktori
(DSc) ilmiy darajasiga
talabgorlarning dissertatsiya
ishlari yuzasidan asosiy
ilmiy natijalarini chop etish
tavsiya etilgan ilmiy nashrlar
ruyxatiga kiritilgan

Bosishga ruxsat etildi:
20.11.2023 y.
Qog'oz bichimi 60x84 1/8.
b/t.12,5.
Buyurtma raqami 1.23
«FAN VA TA'LIM»
nashriyotida chop etildi.
Buxoro shahar

Jurnal 28.07.2021 yilda 9305
raqami bilan O'zbekiston
Ommaviy axborot vositalari
davlat ro'yxatidan o'tgan

Jurnal 2020 yilda tashkil topdi
va 2 oyda 1 marta chop etildi.
2021 yil noyabr oyidan
boshlab har oyda 1 marta
o'zbek, rus va ingliz tillarida
chop etiladi

«Ta'lim va innovatsion
tadqiqotlar» xalqaro ilmiy-
metodik jurnalidan ko'chirib
bosish tahririyatning roziligi
bilan amalga oshiriladi

Maqolada keltirilgan
faktlarning
to'g'riligi uchun muallif
mas'uldir

07.00.00 – TARIX FANLARI	
Djuraev X. X. Qadimda Buxoroda qog'oz ishlab chiqarish tarixi	7
Kenjaeva N. S. Sovet-german ekspeditsiyasi: pomirni o'rganishda kompleks ekspeditsiyaga oid yondashuvning shakllanishi (1928 yil)	13
Saliev U. A. Ikkinchi jahon urushida o'zbek jangchilarining ishtiroki: tarixning unutilgan bob	20
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
Ahmedshina L. R. "Muromskiy pyotr va fevroniya haqidagi ertak" misolida "er" va "xotin" tushunchalarini ifoda etish xususiyatlari	24
Dalieva M. X. The concept of a scientific and linguistic picture of the world	28
Dexkanov Q. N. Kulliyot tuzishning o'ziga xos (spetsifik) xususiyatlari	32
Jumanova Sh. I. Usmon Azim she'riyatida metaforalarning qo'llanilishi	36
Kilichev B. E. Buxoro viloyatidagi "obod" komponentli toponimlar	40
Madjidova P. U. Аксиологический подход в исследовании женского образа в пословицах	44
Narzullayeva D. B. "Qur'oni Karim"dagi teonimlarining semantik-funksional qiyosiy tahlili	50
Raximbayev M. K. Elektron lug'at yaratishning lingvistik asoslari va bosqichlari (ogahiy asarlari misolida)	56
Usmanova M. S. Alisher Navoiy asarlaridagi o'simlik nomlarining o'rganilishi: talqin va muammolar	60
Yo'lchiev Q. V. Lirik janr haqida ba'zi mulohazalar	63
Yusupova M. I. Expression of the concept of "patriotism" in proverbs	70
Ziyeva M. Ф. Синонимы в русской филологии	75
Халилова Р. Р. Виртуал мулоқотнинг асосий жанрлари ва ўзига хос жиҳатлари.	78
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
Akramova G. P. Talabalarda tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish strategiyalari	82
Abdullayeva F. N. Boshlang'ich sinflarda badiiy asarlarni o'rgatishda fanga oid kompetensiyalarni rivojlantirish.	86
Almatatova Z. X. Loyihalashtirish texnologiyalari asosida bo'lajak biologiya o'qituvchilarini kasbiy metodik tayyorgarligini o'ziga xos xususiyatlari	89
Aminova D. X. Intercultural communication in the modern world	93
Azizov A. B. Malakali yunon-rum kurashchilarini musobaqa faoliyati ko'rsatkichlarining jismoniy tayyorgarligini maxsus jismoniy mashqlar orqali nazorat qilish	97
Ahmedova Z. A. Kino va teatrning yosh avlod tarbiyasiga ta'siri	101
Babanazarova M. N. PISA dasturi – O'zbekistonda ta'lim tizimini takmonlash vositasi	104
Djumaniyazova Z. Ingliz va o'zbek tillaridagi maqollarda ayol obrazining semantik jihatdan ifodalanishi	108
Davronova D. S. O'zbek oilalarida milliy an'analarning farzand tarbiyasiga ta'siri	112
Hakimova M. H. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyani rivojlantirish strategiyalari	116
Ibragimov A. A. Modulli-jamg'ariladigan tizim – pedagoglarni uzluksiz kasbiy rivojlantirishning refleksiv-motivatsion omili sifatida	120

Иброхимов Ф., Bahromova I. The quality of education in public and private universities: preliminary study focusing on Uzbekistan	125
Ibragimov M. M. Bokschilarni bo'lajak musobaqalarga umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarligini oshirishning o'ziga xos xususiyatlari	132
Ibraimov I. E. Talabalarning kreativ faoliyatini rivojlantirishda kompetensiyaviy yondashuv	135
Ismatullaeva S. R. Maxsus mashqlardan foydalangan holda sportchi-qizlarning texnik va jismoniy tayyorgarligini rivojlantirish	138
Ismoilova M. H. Fitratning "Oila" asari asosida talabalarni mustaqil hayotga tayyorlashning ilmiy-nazariy asoslarini takomillashtirish	143
Jabborova S. Z. Maktabgacha ta'lim tashkiloti kichik guruh tarbiyalanuvchilarini oilada milliy qadriyatlar vositasida axloqiy tarbiyalash mazmuni	148
Jamoldinova O. R., Ziyoyeva M. S. Ajdodlarimiz ma'naviy merosini dasturiy vositalar yordamida o'rganishning didaktik imkoniyatlari	152
Jumayev A. A. Talabalarning kreativlik qobiliyatlarini rivojlantirishning nazariy asoslari	158
Karimov D. D. Jismoniy tarbiya darslarida katta sinf o'quvchilariga gimnastika mashqlar texnikasini o'rgatish usullari	166
Касимова З. Х. Значение информации в воззрениях ученых средневековья эпохи восточного возрождения	170
Kochkarov A. A. Kursantlarning jismoniy tayyorgarligi va uning qiyosiy tahlili	175
Kosimova M.A. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining tayanch kompetensiyalarini rivojlantirishda o'qituvchi va o'quvchi hamkorligining o'ziga xos xususiyatlari	178
Kutlimuradov K.A. Bo'lajak texnologik ta'lim o'qituvchilarida kasbiy sifatlarini rivojlantirishning metodik modeli va taksonomiyasi	182
Kutlimuratov S. Sh. Astronomik ma'lumotlar bazalaridan foydalanib laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etish	190
Кучимов М. К. Системный подход к трудоустройству выпускников вузов	198
Маманазарова Н. К. Умумий ўрта таълим муассасаларида таълим хизмати рақобатбардошлигини таъминлаш омиллари.	202
Mirzakulova N. I. Oliy ta'lim muassasalari talabalarining pedagogik amaliyotini tashkil qilishda modifikatsion yondashuvning mazmuni va ahamiyati	209
Narimbaeva L.K. Talabalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishning harakatlantiruvchi omillari	213
Nigmanov B.B. O'quvchilarni voleybol sport musobaqalariga tayyorlashga kompleks yondashuv	217
Nurmatov G'. M. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarining prognostik kompetensiyalarining rivojlantirishning nazariy-metodologik asoslari	221
Odiljonova A. A. Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda kreativlik xususiyatlari namoyon bo'lishining o'ziga xos psixologik jihatlari	226
Odilova N. Axborot muhitida bolalarni tevarak-atrofga ekologik munosabatini shakllantirishda innovatsion texnologiyalar	233
Otarbaev D. A. Qoraqalpoq xalq milliy cholg'ulari asosida o'quvchi -yoshlar ma'naviy madaniyatini rivojlantirish	236
Пўлатов Дж. А. Олий таълим тизимида маънавий-маърифий ишлар мониторингини такомиллаштириш –педагогик зарурият сифатида.	241
Rabbimova F. T. Bo'lajak biologiya o'qituvchilarida badiiy-estetik kompetentlikni rivojlantirish – pedagogik muammo sifatida	246
Rahmonqulova X. Maktabgacha yoshdagi bolalarni nutqiy qobiliyatlarini rivojlantirish	22
Salaidinov B. M. Methodology for improving the training process based on the correlation of physical and tactical training of highly qualified mini-football players	258
Сагиндикова Н.Ж. Замонавий жамиятда гендер масъулиятини ривожлантиришнинг шарт-шароитлари	263
Sultonov H. D. Yosh sambochilarning mashg'ulot jarayonida funksional imkoniyatlarini rivojlashtirish va musobaqa samaradorligini oshirish	268

To'rahonova B. T. Bo'lajak pedagogni pedagogik-psixologik jixatdan tarbiyalashda faoliyat mexanizmlari	273
Umarov I. O. O'zbekiston Respublikasida ta'limning uzviyligi va uzluksizligi hamda undagi harbiy ta'limning o'rni	281
Uspanova R. A. Milliy qo'shiqlar va pedagogika uyg'unligi talabalarni millatlararo totuvlik ruhida tarbiyalashning integrativ omili sifatida.	286
Xamidova G. Maktabgacha yoshdagi bolalarning ijodiy va intellektual qobiliyatlarini rivojlantirish orqali innovatsion fikrlashni shakllantirishning pedagogik yechimlari	291
Xasanov I. T. Kurash mashg'ulotlarida talaba (o'g'il bola)larning jismoniy tayyorgarligi dinamikasi	296
Xojamuratov R. I. Oliy ta'lim muassaslarida talabalarning innovatsion madaniyatini rivojlantirishning lingvodidaktik asoslari	302
Xudayberganov O. E. Voleybol vositalari va muammoli o'qitish usullari yordamida bo'lajak jismoniy tarbiya o'qituvchilarining kasbiy ko'nikmasini bosqichma-bosqich shakllantirish	306
Zaripova G. K. Umumiy o'rta ta'lim maktabi o'quvchilarini ma'naviy-ma'rifiy tarbiyalash tizimida o'z-o'zini tarbiyalashning o'rni	311
Қаххоров М. А. Кимё фанидан ўқувчиларнинг таянч компетенцияларини ривожлантиришда таълим технологияларидан фойдаланиш	319
Умурзақова У. Н. Барқарор ривожланишда экологик таълим ва уни халқаро стандартлар асосида ташкил этиш масалалари	322
Хашимова М. К. Самостоятельная деятельность студентов и развития креативной компетентности	325
Ҳамроев Ғ. Ҳ. Таълимда кўриб тушуниш аналитик таффакурни ривожлантирувчи муҳим кўникма сифатида	332
19.00.00 – PSIXOLOGIYA FANLARI	
Абдукадилова Л. Ю. Особенности взаимосвязи копинг-поведения студентов в трудной жизненной ситуации с их социально-психологическими характеристиками (на примере студентов с ОБЗ)	337
Axmedov D. S. Kognitiv ta'lim nazariyasi va rivojlanishi: nodavlat oliy ta'lim misolida	346
Isxakova Sh. I. O'smirlar kross-madaniy tasavvurlari shakllanishida turistik manzilgohlarning ijtimoiy-psixologik omillari	353
Гулбоев А. Т. Роль арт-педагогических технологий в формировании эмоционально-психологического компонента эстетического восприятия младших школьников	357
Jalolov B. I. Sport faoliyatiga muvaffaqiyatga erishish va muvaffaqiyatdan qochish motivatsiyasining ta'siri	361
Karimjonova M. I. Хукукни муҳофаза қилувчи органларда хизмат итини тайёрлаш борасида халқаро тажрибалар таҳлили (Латвия Республикаси кинология хизматининг хизмат итларини ўргатиш услубиёти мисолида)	364
Komilova A. S. Pedagogik qobiliyatlarning shaxs shakllanishidagi o'rni	370
Ochilova F. B. Oiladagi avlodlararo munosabatlar bola shaxsi shakllanishiga ta'sir etish mexanizmlari	374
Ostanov Sh. Sh. O'smirlik davrida destruktiv xulq-atvor shakllanishining shart-sharoitlari	378
Qodirova D. M. Bo'lajak psixologlarning kommunikativ kompetentligini rivojlantirishning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	383
Sayfulloeva A. G'. O'smirlarda o'z-o'ziga munosabat motivatsiyasini o'rganishning psixologik asoslari	388
Tursunbaev S. B. Bolalarни мактабга деадаптациясини психологик жиҳатлари	392
Шойимова Ш. С. Факторы, влияющие на развитие профессиональной компетентности педагога	397

tadbirlar va to'garak ishlari, o'quv-tadqiqot ishlari mazmuniga va shakllariga o'zgartirish kiritiladi.

4. Amaliyotni o'tkazish metodikasiga o'zgartirish kiritish. Pedagogik amaliyotni o'tkazishda o'qituvchilar ko'pchilik hollarda bir xil an'anaviy metodikani qo'llaydilar. Amaliyot dasturida belgilangan faoliyatlar bo'yicha talabalarga vazifalar beriladi. Talabalar maktab o'qituvchilari darslarini kuzatadilar, taxlil qiladilar, ma'lumot yig'adilar, maslaxat olishadi va hisobot tayyorlashadi. Hisobotni amaliyot rahbari baholaydi. Endiki ta'lim sharoitida amaliyotlarni o'tkazishning bunday metodikasi talabga javob bermay qoldi. Talabani faolligi va qiziqishi past darajada, uning amaliyot davrida egallagan ko'nikma va malakasi bir xil mezonlar orqali o'qituvchi tomonidan bahollanadi. Talabani mustaqil pedagogik faoliyat yuritishga undaydigan metodlardan kam foydalanishadi. Shuning uchun ham amaliyotni o'tkazish metodikasiga o'zgartirish kiritganda talabani mustaqil o'rganishga, harakat qilishga, pedagogik muammolarni mustaqil hal qilishga yo'naltirilgan metodikani ishlab chiqishga e'tibor qaratish lozim.

5. Amaliyotni baholash mezonlariga o'zgartirish kiritish.

Va nihoyat amaliyot yakunida talabani o'z-o'zini baholashga, uning egallagan ko'nikma va malakasini ob'ektiv baholashga yo'naltirilgan o'zgartirishlar kiritiladi. Baholash bu murakkab jarayon bo'lib, unga o'zgartirish kiritish pedagogdan yuksak mahoratni talab qiladi.

Yuqoridagi o'zaro bir biri bilan bog'liq bosqichlardan ko'rinib turibdiki, modifikatsion yondashuvda talabalar pedagogik amaliyotining barcha tashkil etuvchilariga o'zgartirish kiritish orqali yaxlit o'zgartirish kiritilgan tuzilmaga erishiladi.

Shunday qilib pedagogik amaliyot davrida talabalarning kasbiy kompetensiyani egalashlari uchun modifikatsion yondashuv asosida pedagogik amaliyot mazmuni va tuzilmasiga o'zgartirishlar kiritish orqali ta'lim sifatini yaxshilashga erishiladi va ba'zi ta'limiy muammolarga amaliy echim topiladi. Eng muhimi umum ta'lim maktablari talablariga javob beradigan malakali pedagoglarni tayyorlashda katta ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

Олий ва ўрта махсус таълим, Халқ таълим ва Мактабгача таълим вазирликларининг 2019 йил “5” мартдаги 10-к/қ-13-4-сон қарорига илова//

Педагогика таълим соҳаси талабаларининг малакавий педагогик амалиётини ташкил этиш тартиби тўғрисида “МУВАҚҚАТ НИЗОМ”.–Тошкент: 2019. www.lex.uz.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 27 июлдаги ПҚ-3151-сонли Қарори // “Олий маълумотли мутахассислар тайёрлаш сифатини оширишда иқтисодиёт соҳалари ва тармоқларининг иштирокини янада кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида” .–Тошкент: 2017. www.lex.uz

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2018 йил 5 июндаги ПҚ-3775-сонли қарори // “Олий таълим муассасаларида таълим сифатини ошириш ва уларнинг мамлакатда амалга оширилаётган кенг қамровли ислохотларда фаол иштирокини таъминлаш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида” .–Тошкент: 2018. www.lex.uz.

Словарь русского языка: В 4-х т. / РАН, Ин-т лингвистич. исследований; Под ред. А. П. Евгеньевой. — 4-е изд., стер. — М.: Рус. яз.; Полиграфресурсы, 1999; (электронная версия): Фундаментальная электронная библиотека.

Ellen Moore. Что такое модификация в образовании. 2023г.<https://ru1.wvpt4learning.org/what-is-modification-in-education-12458>

TALABALARNING IJODIY SALOHIYATINI RIVOJLANTIRISHNING HARAKATLANTIRUVCHI OMILLARI

Narimbaeva Lola Kuzibaevna

Chirchiq davlat pedagogika universiteti “Maktabgacha ta’lim metodikasi” kafedrsi, mudiri v.b, Pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori PhD, dotsent.

Annotatsiya: Maqolada talabalarning ijodiy salohiyatini rivojlantiruvchi omillari yoritilgan.. Shuningdek kelajakdagi pedagoglarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik shartlari hamda ijodkorlikning psixologik jihatlari kektirilgan. Maqolada maktabgacha, umumiy o’rta, professional va oliy ta’lim bosqichlari kesimida talabaning sifatli ta’lim olishida ijodiy salohiyatini rivojlantirishning xususiyati, qiziqishiga ko’ra ta’minlanishga e’tibor qaratilgan.

Kalit so’zlari: Ijodkorlik, psixologik, qobiliyat, pedagog, tasavvur, fikrlash, progressiv, innovatsion, kommunikatsiya, diagnostika, faoliyat, didaktik vositalar.

МОТИВИРУЮЩИЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ

Наримбаева Лола Кузибаевна

Чирчикский государственный педагогический университет «Методология дошкольного образования», и.о. заведующего, доктор философских наук по педагогическим наукам, доцент.

Аннотация: В статье раскрыты факторы, развивающие творческий потенциал студентов, а также рассмотрены педагогические условия подготовки будущих педагогов к профессиональной деятельности и психологические аспекты творчества. В статье акцентируется внимание на природе развития творческого потенциала школьника на этапах дошкольного, общего среднего, профессионального и высшего образования по интересам.

Ключевые слова: Креативность, психологические способности, педагог, воображение, мышление, прогрессивное, инновационное, общение, диагностика, деятельность, дидактические средства.

MOTIVATING FACTORS OF THE DEVELOPMENT OF STUDENTS’ CREATIVE COMPETENCE

Narimbaeva Lola Kuzibaevna

Chirchik State Pedagogical University «Methodology of Pre-School Education», acting head, Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences PhD, associate professor.

Annotation: The factors that develop the creative potential of students are covered in the article. Pedagogical conditions for preparing future pedagogues for professional activity and psychological aspects of creativity are also discussed. The article focuses on the nature of the development of the creative potential of the student at the stages of pre-school, general secondary, professional and higher education, according to his interest.

Keywords: Creativity, psychological, ability, pedagogue, imagination, thinking, progressive, innovative, communication, diagnosis, activity, didactic tools.

KIRISH. Bugungi kunda ijodkorlik muammosi eng dolzarb masalaga aylandi. Iqtidor - bu insonning genetik va tajriba bilan belgilanadigan hayotga moslashish qobiliyatining o’ziga xos o’lchovidir. Iqtidorning asosiy funktsiyalari dunyoga va atrof-muhitga maksimal darajada moslashish, ijodiy yondashuvni talab qiladigan yangi, kutilmagan muammolar paydo bo’lganda, barcha holatlarda echimlarni topishdir. Iqtidorli insonlar o’rtasidagi farq nafaqat tug’ma, balki ular inson hayoti davomida olgan narsalariga ham bog’liqdir. Ijodiy qobiliyatlar: motivatsiya bilan bog’liq (moyillik qiziqishlari); temperament bilan bog’liq (hissiyot); aqliy qobiliyat bilan bog’liqligi ila ajralib turadi. Bularning barchasi insonning ijodiy qobiliyatlari

bilan bevosita bog'liqdir, agar insonga imkon berilsa, inson asl mahsulotni yaratishga qodir. Insonning ijodiy qobiliyatlari faqat uning ijodiy faoliyatida rivojlanishi mumkin.

Ijodiy faoliyatning asosiy turlarini ajratib ko'rsatamiz:

- ilmiy va mantiqiy;
- texnik-konstruktiv;
- majoziy-badiiy;
- og'zaki - she'riy;
- musiqiy-motorli;
- amaliy va pedagogik;
- vaziyatli (o'z-o'zidan, oqilona).

Talabalarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish muammosini jarayonning o'zini, ijodkorlik mexanizmini hisobga olmasdan hal qilib bo'lmaydi. Shu bilan birga, ijodiy jarayon, xususan, har qanday ijodiy muammoni hal qilish jarayoni tegishli sxema bo'yicha amalga oshiriladi va ma'lum bosqich yoki bosqichlarga ega, deb taxmin qilish oqilona bo'ladi. Bu muammo ikki jihatdan - psixologik va kibernetik jihatdan ko'rib chiqiladi. Ijodkorlikning psixologik jihati ko'p jihatdan inson tasavvuri va sezgi bilan bog'liq. Tasavvur insonning ongida yangi obrazlar yaratish qobiliyatini bildiradi. Shuni yodda tutish kerakki, insonning tasavvurida paydo bo'ladigan har qanday yangi narsa ilgari olingan tajribada mavjud bo'lgan atrofda voqelikning elementlaridan qurilgan. Ixtiyoriy va majburiy, reproduktiv va ijodiy tasavvur o'rtasida farq bor. Sezgi (lotin tilidan intueri, degan ma'noni anglatadi diqqat bilan qarash), oldindan mantiqiy fikr yuritmasdan haqiqatga to'g'ridan-to'g'ri erishish qobiliyati sifatida tushuniladi. Sezgi psixologik mexanizmi hali to'liq o'rganilmagan bo'lsa-da, u insonning ijodiy faoliyati jarayonida juda muhim rol o'ynaydi, deb ta'kidlash mumkin. Kibernetika aspekti kibernetika (yunoncha kybernetike - boshqarish san'ati) tushunchasidan kelib chiqadi - texnik qurilmalar, tirik organizmlar va odamlar jamoalaridagi jarayonlar va boshqaruv tizimlarining umumiy xususiyatlari haqidagi fan. U belgi modellari bilan mantiqiy harakatlarga asoslangan. Bu jihatlardan birinchisi (psixologik) inson psixologiyasi nuqtai nazaridan ijodkorlik mexanizmiga oid ma'lum xulosalar chiqarishga imkon beradi, ikkinchisi (kibernetik) esa ijodiy jarayonning mantiqiy tarkibiy qismiga taalluqlidir.

Ijodiy jarayonni amalga oshirishning sxemasi quyidagicha:

* birinchi bosqich (ongli ish) - tayyorgarlik (yangi g'oyaning intuitiv ko'rinishi uchun zarur shart sifatida faoliyatning maxsus holati);

* ikkinchi bosqich (ongsiz ish) - pishib etish (muammo bo'yicha ongsiz ish, qo'llanma g'oyasini inkubatsiya qilish);

* uchinchi bosqich (ongsiz onga o'tish) - Ilhom (ongsiz ish natijasida qaror g'oyasi ong sohasiga birinchi navbatda faraziy shaklda, printsip, dizayn shaklida kiradi);

* to'rtinchi bosqich (ongli ish) - g'oyani rivojlantirish, uni yakuniy loyihalash va tekshirish.

Xulosa qilish mumkinki, yuqoridagi sxemalar ijodkorlikning o'ta murakkab psixologik mexanizmining tarkibiy va darajadagi tabiatini uning ongli (mantiqiy) va ongsiz (mantiqni chetlab o'tadigan) aloqalari kombinatsiyasi bilan ochib beradi.

Yuqoridagi diagrammalar ijodkorlikning o'ta murakkab psixologik mexanizmining tarkibiy darajadagi tabiatini uning ongli (mantiqiy) va ongsiz (mantiqni chetlab o'tadigan) bog'lanishlari bilan ochib beradi, degan xulosaga kelishimiz mumkin. Ijodiy jarayonning tarkibiy va mantiqiy tahlili ijodiy jarayonning ikkala komponenti: mantiqiy va psixologik mavjudligi zarurligi to'g'risida aniq xulosa chiqarishga imkon beradi. Ijodkorlikning bu komponentlari bir-birini almashtirib, bir-birini to'ldiradi.

Ijodiy salohiyatni rivojlantirishning pedagogik shartlari kelajakdagi pedagoglar

Kelajakdagi pedagoglarni kasbiy faoliyatga tayyorlashning pedagogik shartlarini asoslashda ular «raqobatbardosh shaxs» tushunchasini ta'kidlab, «faoliyat - shaxs» munosabatidan kelib chiqadi. Kelajakdagi pedagogning rivojlanishini individual diagnostika qilish jarayonida potentsial ijodiy rivojlanish zonalari ajratiladi: eng yaqin potentsial rivojlanish (talaba ertaga o'qituvchi yordamida bilishi va bilishi mumkin); eng yaqin o'zini rivojlantirish (talaba ertaga shaxsiy o'zini o'zi rivojlantirish jarayonida qila oladigan narsa). Har bir diagnostika darajasi

uchun talabalarning intellektual rivojlanish darajasi va ularning kasbiy faoliyatga motivatsiyasi haqida bilim olinadi. Proksimal o'z-o'zini rivojlantirish zonasini o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini o'rganish - o'qituvchi talabada rivojlanishi kerak bo'lgan asosiy narsa. Bu talabaning o'qishning birinchi yilidan boshlab kuzatilishi va rag'batlantirilishi kerak. Darhaqiqat, o'z-o'zini rivojlantirish - kasbiy ta'limning eng oliy maqsadi. O'z-o'zini rivojlantirish - talabaning o'zi uchun javobgarligi - uning shaxsiy o'sishidagi yangi pozitsiya. Qadim zamonlardan beri o'z-o'zini bilish muammosi eng muhimlaridan biri bo'lib kelgan. Har bir diagnostika darajasi uchun talabalarning intellektual rivojlanish darajasi va ularning kasbiy faoliyatga motivatsiyasi haqida bilim olinadi. Proksimal o'z-o'zini rivojlantirish zonasini o'z-o'zini rivojlantirish, o'z-o'zini o'rganish - o'qituvchi talabada rivojlanishi kerak bo'lgan asosiy narsa. Bu talabaning o'qishning birinchi yilidan boshlab kuzatilishi va rag'batlantirilishi kerak. Darhaqiqat, o'z-o'zini rivojlantirish - kasbiy ta'limning eng oliy maqsadi. O'z-o'zini rivojlantirish - talabaning o'zi uchun javobgarligi - uning shaxsiy o'sishidagi yangi pozitsiya. Qadim zamonlardan beri o'z-o'zini bilish muammosi eng muhimlaridan biri bo'lib kelgan. O'zingizni bilish - shaxsiy hayotingizda nima muhimligini, qiyin vaziyatlarda qanday shaxsiy fazilatlar yordam berishini tushunish; odamlarga yaqinlashishga nima yordam beradi va nima to'sqinlik qiladi; qanday ajoyib yutuqlar, qiyinchiliklar va umidsizliklar; bu «o'zini nazorat qilish» degan ma'noni anglatadi. Inson bilimi davom etadi va o'z-o'zini bilish davom etadi. O'z-o'zini bilishning mohiyati kelajakdagi mutaxassisning o'z-o'zini rivojlantirishini ta'minlashdan iborat. Inson bu ko'paytirishni amalga oshiradi va u qanday harakat qilishini, nima uchun bunday qilayotganini tushunadi. Kasbiy faoliyatga maxsus maqsadli tayyorgarlik natijasida yuzaga keladigan yangi shakllanishni o'rganishda biz raqobatbardosh mutaxassisning individualligi modelini, shu jumladan uning ijodiy salohiyatini rivojlantirishni ko'rib chiqamiz. Bo'lajak pedagogning ijodiy kasbiy faoliyati turli darajalarda va turli vositalar bilan amalga oshirilishi mumkin. Ammo har qanday holatda, u mavjud standartlarni hisobga olgan holda ishlab chiqarish jarayonini tashkil etish sharoitida uning ma'lum bir malakasi va tayyorligi asosida quriladi.

Talabalarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishning harakatlantiruvchi omillari

- Fikrlash va empatiya qobiliyati;
- kasbiy muammolarni hal qilish uchun ta'lim ko'nikmalari tizimi;
- ta'lim muhitiga yo'naltirilgan tadqiqot yondashuvi;
- Tanqidiy, ijodiy, faol fikrlash;
- Darslarni olib borishda estetik va intellektual omillar;
- kasbiy faoliyatni qayta yaratish uchun vaziyatlar yaratish;
- progressiv innovatsion kommunikatsiya pedagogiyalaridan foydalanish;

Bo'lajak pedagog loyiha va ilmiy-tadqiqot faoliyatiga, ishlab chiqarish, texnik va tashkiliy-boshqaruv ishlariga tayyor bo'lishi va quyidagi vazifalarni bajara olishi kerak: pedagogiya rivojlanishini prognozlash va ishlab chiqarishni tashkil etish; ishlab chiqarish usullarining qiyosiy iqtisodiy tahlili: texnik hujjatlarni ishlab chiqish va tahlil qilish. Ularning ijodiy salohiyatini yuksaltirish ana shu vazifalarni amalga oshirishga xizmat qilmoqda. Ijodkorlik - bu sifat jihatidan yangi narsalarni yaratadigan va o'ziga xosligi, o'ziga xosligi va ma'lum bir o'ziga xosligi bilan ajralib turadigan faoliyat. Shunday qilib, ijodkorlik - bu dizayndagi yangi qadriyatlarni yaratish. Bo'lajak mutaxassis o'z kasbini ijodiy qayta ko'rib chiqish olishi, uni ijodkorlik bilan bog'lay olishi kerak, unga erishish yo'llaridan biri ijodiy salohiyatni rivojlantirishdir. Ijodiy potentsialni aniqlashda kelajakdagi pedagoglarda ushbu sifatni shakllantirish va rivojlantirishda muhim funktsiyalarni bajaradigan shaxs tarkibidagi asosiy psixologik yangi shakllanishlarni aniqlash kerak. Avvalo, bular: tanqidiy, ijodiy, faol va mantiqiy fikrlash; ehtiyojlar, motivlar, his-tuyg'ular va xotira; sa'y-harakatlarni, e'tiqodlarni va qiymat yo'nalishlarini jamlash qobiliyati. Pedagog kasbiy muammolarni hal qilishning ma'nosi, maqsadi, vazifalari va usullarini tushunmasdan turib, yuqori kasbiy mahoratga erishish mumkin emas. O'qituvchi shuni ham hisobga olishi kerakki, yosh mutaxassisning ijodiy salohiyatini rivojlantirishning harakatlantiruvchi omili har qanday kasbiy muammoni hal qilishda qo'llanma bo'lib xizmat qiladigan ta'lim ko'nikmalari tizimini rivojlantirish

bo'lishi kerak. Bunday ko'nikmalarni shakllantirish ma'lum didaktik vositalar o'rtasidagi aloqalarni o'rnatish jarayonida, shuningdek, bu didaktik vositalar umumiy ilmiy tushunchalar, masalan, aqliy harakatlarning bosqichma-bosqich shakllanishi nazariyasi va boshqalar bilan birlashtirilganda amalga oshiriladi. Bo'lajak pedagogning ijodiy faoliyatini shakllantirish yo'llarini belgilashda, bizningcha, birinchi navbatda, ijodiy salohiyatni rivojlantirishning mohiyati, namoyon bo'lish qonuniyatlari va harakatlantiruvchi omillarini hisobga olish kerak. Avvalo, bu fikrlash va empatiya qobiliyatidir. Ularning past darajasi kelajakdagi mutaxassisning samarasiz, standartlashtirilgan xatti-harakatlarining asosiy sabablaridan biridir. Ularning rivojlanishi juda murakkab jarayon. Ijodiy salohiyatni rivojlantirishning pedagogik shartlaridan biri o'quvchilarning ta'lim faoliyatiga tadqiqotchi yondashuvini ta'minlashdir. Ijodiy salohiyatni shakllantirishda tanqidiy, ijodiy, tashabbuskor va mantiqiy fikrlash muhim o'rin tutadi. Ijodiy fikrlash - bu, birinchi navbatda, ta'lim, keyin esa ishlab chiqarish muhitini yaxshiroq natijaga erishish uchun o'zgartirish qobiliyati. Ma'ruza va amaliy mashg'ulotlarni o'tkazishda estetik va intellektual omillarning birligini ta'minlash yana bir pedagogik shartdir. ularning ta'siri turli xil fikrlash turlarini, shu jumladan tanqidiy fikrlashni rivojlantirishni belgilaydi. Bu ong funktsiyalarini yaxshilashga yordam beradi, ijodiy faollikni, evristik faollikni, yangi narsaga intilishni va allaqachon ma'lum bo'lganlardan tashqariga chiqish yo'llarini izlashni rag'batlantiradi. Pedagogik shartlarga o'qituvchining ijodiy tasavvur, pedagogik fantaziya, bashorat yordamida ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish jarayonini tahlil qilish qobiliyati, analoglarni izlash, o'quv bilimlarini birlashtirish, o'zlashtirish va qayta qurish qobiliyati, xotiraning ishlab chiqarishga tayyorligi kiradi. zarur ma'lumotlar; g'oyalarni yaratish qulayligi va boshqalar. O'quvchilarning ijodiy salohiyatini rivojlantirishni ta'minlash uchun ularning improvizatsiya texnikasini rivojlantirish kerak, uning asosiy xususiyatlari - hissiy erkinlik, zukkolik, vaziyatlarning har qanday o'zgarishiga tez va adekvat javob berish qobiliyati. Ijodiy salohiyatni rivojlantirishga ta'sir qiluvchi pedagogik shart sifatida o'qitish sifati va o'quvchilarning o'quv faoliyatining muvaffaqiyatini aniqlash, ya'ni o'quvchilarning saviyasi o'rtasida sabab-oqibat munosabatlarini o'rnatish uchun tahliliy-baholash usuli qo'llaniladi. o'qituvchilarning bilimlari va kasbiy mahorat darajasi. Ijodiy potentsialni rivojlantirishga psixologik-pedagogika fanining yutuqlarini maqsadli ravishda o'zlashtirish yordam beradi: insonparvarlik va ishbilarmonlik munosabatlarining ustuvorligi. Shunday qilib, ijodiy salohiyatni rivojlantirishga yordam beradigan pedagogik shart-sharoitlarga quyidagilar kiradi: transformatsion faoliyatga intilishni rag'batlantiradigan yo'naltirilgan o'quv muhiti; talabalarning psixologik-pedagogik moslashuvi yosh mutaxassisning ijodiy salohiyatini rivojlantirishning ijobiy shartlaridan biri sifatida; ta'lim yoki ishlab chiqarish muammosini shaxsiy muammo sifatida ta'kidlash; talabalarning ijodiy faoliyatini ma'naviy va psixologik qo'llab-quvvatlash. Shuning uchun sezilarli darajada yangilarini - original usullar, dasturlar, qo'llanmalar, original ta'lim tizimlarini yaratish kerak. Shunday qilib, biz individual muammolarni emas, balki o'quvchilarning ta'lim yutuqlarining yuqori sifatini ta'minlaydigan muayyan sharoitlarda muayyan jarayonning optimal ishlashiga qaratilgan innovatsion yondashuvlar orqali tizimni takomillashtirishni doimiy ravishda izlashimiz kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Mirziyoyev Sh.M. O'zbekiston Respublikasi Rrezidentining 3 may 2019 yildagi "Iqtidorli yoshlarni aniqlash va yuqori malakali kadrlar tayyorlashning uzluksiz tizimini tashkil etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi RQ 4306-sonli qarori

2. Богоявленская Д.Б. Интеллектуальная активность как проблема творчества. Ростов-на-Дону: Изд-во Ростовского ун-та, 1993.- 176с.

3. Векслер Д. Мозг на 100%. интеллект. Память. креатия. Интуиция: Итенсив-тренинг по развитию супер способностей. М.: Эксмо, 2015- 848 с

4. Павлова.С. Интеллектуальное развитие и детская одаренность. Учебное пособие для вузов. М: 2021. Изд Юрайт. 116 с.

5. Turdiqulov U. Intellekt va kreativlikning o'zaro aloqasi. // Asademis research in edusatisational ssienses volume. 2020. № 2.В

6. Ғозиев Э.Ғ. Умумий психология. Тошкент. 2002- 499 б.